

HEILIG HARNAS

*Religieus erfgoed
rondom*

Temse & Hamme

FIETSROUTE

*Een kerk is een richtpunt in het landschap,
een gemeenschappelijk herkenningsteken
voor bewoners en bezoekers, een ruimte open
voor iedereen die ons erfgoed wil ontdekken.*

Als muren konden spreken...

Heel wat kerken en kapelletjes zijn vele eeuwen oud. Doorheen de geschiedenis kwamen dorpelingen er de mooiste dagen van hun leven vieren (de geboorte van een nieuw spruit, hun trouwdag), maar er is ook afscheid genomen van hun (groot)ouders, vrienden, burens... Ze kwamen er om genezing van hun dierbaren smeken of baden er voor een goede oogst. Ze zochten er bescherming in troebele tijden. En men biechtte er ook zijn grootste geheimen en misstappen op aan mijnheer pastoor. Beeld je maar eens in dat deze muren konden spreken...

Op ontdekking in het Schelde- en Waasland

De Stichting Open Kerken creëerde voor u 4 fietsroutes in het verrassende Schelde- en Waasland. Laat de kerktorens u doorheen het fascinerende landschap van meersen, polders, rivieren en bossen leiden. U vindt meer informatie over alle fietsroutes op onze site www.openkerken.be bij 'Kerkenroutes'.

Een kijkje binnen de muren

Deze routes worden u aangeboden door de 'Stichting Open Kerken'. Dit betekent dat elke route verschillende kerken bevat die vrij te bezoeken zijn. Deze 'open kerken' zouden natuurlijk niet bestaan zonder de toewijding en het enthousiasme van talrijke vrijwilligers. Je kan hen bedanken via de gastenboeken die in elke open kerk aanwezig zijn. Wees welkom in deze kerken, maar gelieve mogelijke vieringen niet te storen.

Met dank aan:

- Toerisme Oost-Vlaanderen
- Toerisme Scheldeland
- Toerisme Waasland
- Erfgoedcellen Waasland, Viersprong en Land van Dendermonde
- Toerisme Hamme
- Stad Temse
- Dekenaat Temse
- Alle betrokken kerkbesturen
- Heemkring Osschaert

Colofon

Deze brochure is een uitgave van Open Kerken vzw
Verantwoordelijke uitgever: Open Kerken vzw
Correspondentieadres: Kalverstraat 24, 3320 Hoegaarden
Alle rechten voorbehouden
Opmaak: Quart de Pouce
Cartografie: Toerisme Oost-Vlaanderen
Redactie: Katlijn Vanhulle
Fotografie: Katlijn Vanhulle, Stad Temse, Toerisme Hamme, Shutterstock

Wie het volledige fietsnetwerk Oost-Vlaanderen wil verkennen, kan de kaarten bestellen bij Toerisme Oost-Vlaanderen, Sint-Niklaasstraat 2, 9000 Gent
Tel 09-269 26 00 - www.tov.be

Open Churches Foundation

Zetel: Distelsstraat 44 (16) B-1030 Brussels
info@openchurches.be

www.openkerken.eu • www.eglisesouvertes.eu
www.offenekirchen.eu • www.openchurches.eu

Legende

23	fietsknooppunt	1,6	afstand in km
verhard traject	kerk	kapel	
onverhard traject	abdij / klooster	waardevol landschap	
afwijking v/h netwerk	museum	café	
3	bezienswaardigheid	zitbank/picknickplaats	
bos / park		toeristisch infokantoor	
bebouwde kom		streekproduct	
water		gevaarlijk kruispunt	

Praktische informatie

De routes volgen hoofdzakelijk de fietsknooppunten. **Opgepast!** Op sommige plaatsen wijken wij hiervan af. Deze afwijkende routes zijn op de kaart wit-rood gestreept en worden uitvoerig besproken in de wegbeschrijving.

In het Schelde- en Waasland is men volop bezig met de **Sigmawerken**. Dit betekent dat sommige routes voor een periode niet toegankelijk zullen zijn. Deze routes zijn op de kaart aangeduid met een !. Gelieve de omleiding ter plaatse te volgen.

Tijdens de fietstochten wordt er af en toe **het veer** genomen om de rivieren over te steken. Alle veren zijn dagelijks werkzaam en vertrekken elk halfuur. Hou wel rekening met de middagpauze van de veerman omstreeks 12u30!

Aandacht! Op sommige plaatsen volgt de route de openbare weg. Gelieve de verkeersregels in acht te nemen en voorzichtig te rijden

© Toerisme Waasland

Fietsroute Temse-Hamme. HEILIG HARNAS

Welkom in het land van de broeken, de slikken en de schorren waar de rivieren de Durme en de Schelde even vaak een vloek als een zegen zijn gebleken.

Overstromingen waren schering en inslag. De Kerk en abdijen traden vaak op als beschermers. Door de inpoldering van het land met de aanleg van dijken maar ook als mentale steun en troost wat blijkt uit de verering van de waterheilige Amelberga en de talrijke kapellen. Het is ook de regio van de zaligverklarde Priester Poppe die opkwam voor de armen en jongeren.

Totale afstand: 34 km. Mogelijke inkorting tot ongeveer 25 km

Vertrek: De fietstroute start aan de Wilfordkaai in Temse ter hoogte van de Kaailopers. Vlak nadat de Nijlsstraat samenkomt met de Wilfordkaai vindt u aan uw rechterzijde de Priester Poppestraat.

Knooppunten en afwijkingen (!): Temse!-75-76-77!-91!-9-69-51-57!-Kastel!-56-51!-Moerzeke!-55-60-49-90-79-76-!-75

Inkorting: Tussen knooppunten 69 en 55 ter hoogte van Moerzeke

1

Priester Poppemuseum

Priester Poppestraat 33
9140 Temse

Te bezoeken:
zat. en zon.: 14u-16u
(gesloten november
t.e.m. maart)

Priester Poppe, de priester Daens van Temse, is in 1890 in Temse geboren. Hij staat vooral bekend als bezieler van de 'EUCHARISTISCHE KRUISTOCHT' (1). Hij verspreidde het belang van het algemeen begrijpbaar maken van de leer van de Kerk voor de jongsten en armsten uit de maatschappij. Een hele generatie kinderen werd gevormd door zijn boekje 'De Kindervriend'. De priester was en is nog steeds zeer geliefd bij alle lagen van de bevolking. In 1999 werd hij officieel zalig verklaard.

⇒ U keert terug naar de Wilfordkaai en gaat richting de markt van Temse

2

Onze-Lieve-Vrouwekerk

Markt
9140 Temse

Open Kerk:
14 juni - 14 sept.:
vrij.: 8u-12u
zat. en zon.: 14u-17u.

Temse, 'de oudste parochie van het Waasland'. Temse zou al voor 772 gekerstend zijn door de heilige Amelberga. Zij is in Temse nog steeds zeer populair o.a. door de Sint-Amelbergagilde die drie maal per jaar de WEGOM (2) organiseert. Enkel op Pinkstermaandag worden de RELIEKEN (3) van de heilige Amelberga meegedragen in de processie.

De Onze-Lieve-Vrouwekerk, 'parel aan de Schelde'. De huidige kerk dateert hoofdzakelijk uit de vroege 16de eeuw nadat de oude romaanse kerk grotendeels verwoest werd door een brand in 1494. In de kerk is de grafsteen van de heilige Amelberga bewaard evenals het eeuwenoude praalgraf van Roeland Lefèvre, de eerste wereldlijke heer en grote weldoener van Temse.

⇒ Na uw bezoek aan de kerk gaat u terug naar de dijk en volgt knooppunt 76 tot in Tielrode. Wijk even van de fietsroute af om Tielrode te bezoeken.

3

Sint-Jozefkapel

Tielrode was lange tijd verbonden met de Abdi van Lobbes in Thuin. Zij zouden in grote mate ingestaan hebben voor de **INPOLDERING (4)** van het dorp en Tielrodebroek.

De Sint-Jozefkapel is een restant van de voormalige parochiekerk van Tielrode. De kerk werd al in de 9de eeuw vermeld. Het gebedshuis werd herhaaldelijk verbouwd en hersteld na overstromingen en plunderingen. In 1643 kreeg het een rococo-interieur, een stijl gekenmerkt door grillige en speelse vormen en schelpen. Met de bouw van de nieuwe kerk in 1904 werd de oude kerk omgevormd tot een bedevaartkapel. Enkel de middenbeuk van de oude kerk bleef bewaard. Rond de kapel is er op de voormalige begraafplaats een ommegang met de 7 smarten en 7 vreugden van Jozef. Let vooral op enkele mooie en oude elementen bewaard in het houten portaal en de vloerstenen aan de ingang van de kerk. De kapel is ook bekend voor de **JAARLIJKE PAARDENSTOET EN – ZEGENING (5)**

Sint-Jozefstraat
9140 Tielrode

Te bezoeken:
Dagelijks: 8u30-17u.

4

Sint-Petruskerk

De nieuwe kerk van Tielrode werd tussen 1904-1906 gebouwd naar de plannen van de Gentse architect H. Geirnaert. Ze is vormgeven in de late **NEOGOTIEK (6)**. De oude kerk werd al te vaak geteisterd door de voortdurende overstromingen van de Durme waardoor beslist werd deze verder landinwaarts te bouwen.

Sint-Jozefstraat
9140 Tielrode

⇒ Neem in Tielrode het veer naar knooppunt 77. Volg verder de knooppunten 91 en 9.

!Mogelijks is deze route niet bereikbaar door de sigmawerken. Volg de omleiding ter plaatse!

Inkorting? Volg vanaf knooppunt 9 de knooppunten 69-55-60-49 tot in Hamme. Ga naar bezienswaardigheid 9.

Verder fietsen? Ga verder langs de knooppunten 69-51-57!

Afwijking! Volg knooppunt 57 niet tot aan de Scheldedijk, maar rij de Stuyfbergen in ter hoogte van Kastel. Blijf deze weg volgen tot aan de Baasrodeveerstraat die je rechts in gaat. Hou even halt aan de Sint-Jozefkerk.

5

Sint-Jozefkerk

Genzenberg 6
9220 Kastel

Te bezoeken:
Dagelijks: 9u-18u.

Het gehucht Kastel wordt langs drie zijden omsloten door de Schelde. Aanvankelijk was het een moerasland met enkele hoogtes zoals de Ganzenberg en Stuyfbergen dat dagelijks overspoeld werd door de getijden. In de 13de eeuw werd door de heer van Moerzeke beroep gedaan op de abdi van Hemiksem, één van de rijkste abdijen van West-Europa, om Kastel **IN TE POLDEREN (4)**. In ruil voor hun werk kregen zij het dorp 'Ghastella' of Kastel cadeau! Sommige binnendijken of verhoogde wandelpaden zouden nog steeds uit deze periode stammen.

Kastel werd pas omstreeks 1875 een afzonderlijke parochie met de bouw van de Sint-Jozefkerk tussen 1875-1877. Het is een **NEOGOTISCHE (6)** basilicale kruiskerk naar ontwerp van de Gentse architect G. Hoste.

⇒ Volg de **Baasrodeveerstraat** en de **Vrijboomstraat**. Hou links aan naar de **Tramstraat**. Blijf deze weg volgen tot aan de dijk. Volg nu knooppunten 56-55 tot in Moerzeke.

6

Sint-Martinuskerk

Dorp
9220 Moerzeke

Te bezoeken:
Dagelijks: 10u-18u.

De geschiedenis van de kerk van Moerzeke gaat minstens terug tot in de 12de eeuw toen ze nog in het bezit was van de Sint-Baafsabdij van Gent. Wanneer de **HEERLIJKHEID (7)** Moerzeke in 1755 gekocht werd door jonkheer Emmanuel A.J. Van den Meersche werd beslist de oude kerk af te breken en te vervangen door een classicistische kerk. De werken begonnen in 1767 maar door de Franse invallen werd de kerk pas in 1806 ingewijd. De kerk heeft een harmonieus interieur met een beige bepleistering met witte en goudkleurige accenten. In de eerste pilasters van het koor is het wapenschild van E. Van den Meersche ingewerkt, de opdrachtgever van de bouw van de nieuwe kerk. In de kerk zijn er 58 graftekens en gedenksteden, velen afkomstig uit de oude kerk. Vroeger was het een prestigieuze zaak om zich tegen betaling te laten begraven in de kerk. Uit hygiënische overwegingen kwam deze gewoonte in onbruik.

⇒ Naast het dorpsplein vindt u aan de Kasteellaan de toegang tot het domein waar de Priester Poppekapel gelegen is.

7

De Priester Poppekapel

Op het domein van het oude feodale hof van de heren van Moerzeke staat de grafkapel van Priester Poppe. De begeesterende priester stierf in 1924 op 34-jarige leeftijd te Moerzeke. Zijn graf aan de Sint-Martinuskerk werd snel een populair bedevaartsoord. Er werd beslist een nieuwe kapel te bouwen op het domein van het kasteel van Moerzeke. Het sobere moderne gebouw dat naar de hemel lijkt te reiken is een ontwerp van de Brugse architect J. Lantsoght. Blader zeker even in het gastenboek van de kapel. Hieruit blijkt dat nog steeds veel mensen troost en bescherming vinden bij de zalig verklaarde priester.

Kasteellaan 3
9220 Moerzeke

Open Kerk:
Dagelijks: 8u-19u.
(Winterperiode tot 17u)

Museum Priester Poppe
Molenstraat 7
9220 Moerzeke

Te bezoeken:
Dagelijks:
9u-12u en 14u-18u

Er is een klein museum gewijd aan Priester Poppe in het voormalige klooster van de zusters Heilige Vincentius a Paulo in Moerzeke.

⇒ Volg verder knooppunt 51

8 Slotklooster Ongeschoeide Karmelietessen

Kasteellaan 23
9220 Moerzeke

Dit is een slotklooster en
bijgevolg niet te bezoeken

De gemeenschap van Ongeschoeide Karmelietessen uit Dendermonde verhuisde in 1976 naar Moerzeke. Er zijn slechts 11 kloosters van Ongeschoeide Karmelietessen of Theresianen in Vlaanderen. Zij leven, naar het voorbeeld van de heilige Theresia van Avila, in totale eenzaamheid om zich volledig te kunnen toeleggen op het gebed. De zusters verlaten de kloostermuren nooit, tenzij bij ernstige ziekte of wanneer er gestemd moet worden. Traliewerken scheiden hen van de publieke gedeeltes van het klooster waardoor het contact met de buitenwereld zeer beperkt is.

Afwijking! Waar de fietswegel naar knooppunt 51 uitkomt op de Bootdijkstraat gaat u linksaf i.p.v. rechts. Rij rechtdoor in de Bootdijkstraat en de Bloemenstraat. Op het einde van de Bloemenstraat gaat u rechts, de Hammestraat in. Blijf deze straat volgen. Volg dan de knooppunten 55-60-49 tot aan de windmolen.

9

Windmolen 'Grote Napoleon'

Posthoornplein 6
9220 Hamme

Te bezoeken:
Dagelijks: 7u-19u.
Gesloten op woensdag.

De 'Grote Napoleon' is de enige complete molen die nog overblijft van de 22 molens die Hamme ooit rijk was. Hij dateert uit 1816 en werd in 1976-1977 terug maalvaardig gemaakt. Bij de molen is er nu een ambachtelijke bakkerij, ijssalon én museum. De windmolen kan bijna elke dag vrij bezocht worden. Wanneer u graag een woordje uitleg wilt, moet u een afspraak maken. Bij goed weer maakt u zelfs kans om de molen in werking te zien.

⇒ Volg knooppunt 49 tot aan de markt van Hamme.

10 Sint-Pietersbandenkerk

Marktplein
9220 Hamme

Open Kerk:
ma.-zat.: 8u-18u
en zon.: 10u-16u30.

Hamme zou de eerste stenen kerk gehad hebben in deze contreien. Er was al sprake van voor de 10de eeuw. Door de aangroei van de bevolking werd besloten om in 1740 de oude kerk volledig te herbouwen en te vergroten. Deze kerk in vroegclassicistische vormgeving werd ontworpen door de Dendermondse Augustijnnermonnik Thomas Laureyns. De ongebruikelijke naam Sint-Pietersbanden verwijst naar het verhaal van de bevrijding van de apostel Petrus. Hij was door Herodes gevangen genomen en vastgeketend. Volgens het verhaal werd hij op een nacht gewekt door een engel die zei hem te volgen ondanks de ketens. Wonderbaarlijk werden de ketens verbroken en ging de beveiligde gevangenisdeur vanzelf open.

De Winterkapel hoorde aanvankelijk bij het voormalige Sint-Vincentiusklooster. De kapel dateert uit 1871. Er werden veranderingswerken uitgevoerd omstreeks 1903. De kapel werd in deze periode ook gebruikt als winterkapel voor de parochie Sint-Pietersbanden om te besparen op energiekosten. Nu is de Winterkapel herbestemd tot polyvalente ruimte van de gemeente Hamme.

⇒ Volg verder de knooppunten 49-90. Steek de Wulpse Mirabrug, genoemd naar de verfilming van het boek van Stijn Streuvels, over naar knooppunt 79. Ga terug richting Tielrode via knooppunt 76.

Afwijking! Rij via de tragelweg tussen de weilanden en de binnendijk naar Temse richting knooppunt 75.

Marktplaats
9220 Hamme

1. EUCHARISTISCHE KRUISTOCHT

De Eucharistische Kruistocht werd in Vlaanderen in 1920 opgericht door de norbertijnen van Averbode naar voorbeeld van soortgelijke bewegingen in Frankrijk en Groot-Brittannië. De leden maakten de belofte om éénmaal per week ter communie te gaan, te bidden en een offer te brengen voor een voornemen dat eveneens wekelijks bepaald werd tijdens de catechese of vergadering.

2. DE HEILIGE AMELBERGA EN DE WEGOM

De heilige Amelberga leefde tijdens de 8ste eeuw in Vlaanderen. Zij ging op de vlucht om een ongewenst huwelijk met Karel Martel te vermijden. Ze stak de Schelde over gezeten op de rug van een steur! Als dank voor de bescherming die zij in Temse genoot, richtte zij er de eerste kerk op. Door haar invloed op water en dieren is zij de beschermheilige van landbouwers en zeelui. De Sint-Amelbergagilde houdt de eeuwenoude bedevaart ter ere van de heilige Amelberga, ook de Wegom genoemd, levendig. De Wegom zou sinds de 11de eeuw bestaan! De kleurrijke voetprocessie opgeluisterd door muzikanten is 22 km lang en wordt 3 maal per jaar georganiseerd.

3. RELIEK

Een reliek is een overblijfsel van het lichaam van een heilige zoals een botje of een lok haar. Het kunnen ook stukjes kledij zijn of andere voorwerpen waarmee de heilige in contact kwam. Het aanbidden van relieken is een vroegchristelijke gewoonte. Men geloofde dat het aanraken of kussen van een reliek een speciale bescherming gaf. In de late middeleeuwen ontstond er een rijke handel in relieken. Nu is dit uiteraard verboden maar de verering ervan is nog steeds populair. Ze worden meestal bewaard in een schrijn of kunstige houder in de kerk.

4. INPOLDERING

Bij de inpoldering van een gebied, gelegen aan een rivier of aan de kust, wordt een strook land dat normaal door de getijden periodiek overstroomt, drooggelegd door de aanleg van dijken, grachten en sluisen. Soms bouwde men molens die het overtollige water uit het gebied wegpompten. Het grote nadeel van de aanleg van dijken is dat de rivier een groter verval krijgt met mogelijke dijkbreuken als gevolg. De grote abdijen waren in de middeleeuwen zeer vaak betrokken bij de aanleg van de eerste dijken omwille van hun kapitaal en organisatievermogen. Zo namen de bezittingen van de abdijen natuurlijk ook snel toe.

5. DE PAARDENSTOET EN –ZEGENING VAN TIELRODE

Jaarlijks is er op de 1ste zondag van juli een paardenstoet en –zegening in Tielrode. Er wordt gestart aan de Sint-Elooi kapel aan de Antwerpse Steenweg. De stoet houdt halt aan de Sint-Jozefkapel voor een openluchtviering tijdens dewelke de paarden worden gezegend en gekroond met een vaantje of klein vlaggetje. Dit biedt bescherming door de heilige Eloi met volgende tekst: 'Sint-Eloy die gediend wordt tot Thielrode. Naar Thielrode wilt u met uw peerden spoeden. Aanroep daar Sint-Eloy en God zal u behoeden'.

6. NEOGOTIEK

Uitermate populaire bouwstijl voor kerken in de 19de en de 20ste eeuw. Het is geïnspireerd op de middeleeuwse gotiek die gekenmerkt wordt door verticale lijnen en spitsbogen en werd gezien als de ware christelijke stijl. Het bouwwerk is opgevat als een totaal kunstwerk waarbij architectuur, interieur en meubilair één geheel vormen. De oriëntering van de kerk evenals vele decoratieve elementen zijn doorspekt van oude symboliek. Heel wat neogotische kerken waren binnenin kleurrijk beschilderd. Jammer genoeg zijn deze bonte interieurs vandaag veelal bedekt door een witte pleisterlaag.

7. HEERLIJKHEID

De heerlijkheid is een bestuursvorm die teruggaat tot de middeleeuwen. Ze vloeit voort uit het zogenaamde 'feodale' systeem van leenheren en leenmannen. Centraal staat de 'heer' die bepaalde rechten ontving van de koning. Aanvankelijk moest hij in ruil voor deze rechten militaire trouw zweren aan de koning. De 'heerlijkheid' is het gebied waarop de rechten betrekking hebben. Er bestonden heel wat rechten die een 'heer' kon ontvangen, zoals: het cijnsrecht (het recht om grondbelastingen te heffen), het recht om munten te slaan, het jachtrecht, het recht om een jaar- of weekmarkt te houden... Aan deze rechten waren natuurlijk bepaalde inkomsten verbonden.